

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ О. М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

**Програма
фахового вступного випробування**

для вступу на навчання для здобуття освітнього ступеня «магістр»

зі спеціальності: 032 Історія та археологія

Програму розглянуто та схвалено на
засіданні приймальної комісії
(протокол № від _____ 202_ р.)

Чернігів 2022

Пояснювальна записка

Вступні випробування з фундаментальних дисциплін є перевіркою готовності випускників закладів вищої освіти до навчання у магістратурі за спеціальністю 032 «Історія та археологія». Програму фахового вступного випробування розроблено на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра відповідної спеціальності.

Програма визначає перелік питань, обсяг, складові та технологію оцінювання знань вступників, що прагнуть здобути ступінь магістра, за спеціальністю 032 Історія та археологія. Програма ґрунтується на принципах цілісності, наступності, системності та варіативності змісту, органічної єдності, діалектичної взаємодії різних підходів до вивчення історії.

Метою вступних випробувань є оцінювання рівня сформованості історичної компетентності випускників бакалаврату, визначення відповідності навчальних досягнень вступників освітньому стандарту та навчальній програмі.

У зміст програми вступних випробувань включено матеріали навчальних курсів з археології, історії України та всесвітньої історії. Тестові завдання мають перевірити такі знання й уміння:

- називати історичні дати, періоди найважливіших подій і процесів, поняття, місця подій, обставини, учасників, результати подій;
- визначати хронологічні межі соціально-економічних і політичних подій, їх послідовність та синхронність, встановлювати відповідність між явищами, процесами, подіями та періодами, епохами;
- локалізувати історико-географічні об'єкти та історичні факти (події, явища, процеси) на карті;
- описувати хід, зовнішні ознаки подій, пам'ятки культури різних епох;
- характеризувати (визначати істотні характерні риси, складові, етапи, віхи) подій, явищ і процесів минулого, діяльність видатних історичних постатей;
- встановлювати відповідність між одиночними фактами і типовими загальними явищами, групувати (класифікувати) факти за вказаною ознакою;
- розпізнавати найвидатніші культурні пам'ятки, описувати їх, визначати архітектурно-стильові та мистецько-стильові відмінності пам'яток різних періодів історії, розкривати їхнє значення в культурній спадщині;
- визначати найважливіші зміни, що відбувалися в житті людства, значення найважливіших подій в історії;
- встановлювати причини та наслідки подій і явищ, оцінювати їх значення;
- давати визначення історичних понять і термінів, пояснювати їх і доречно вживати;
- працювати з історичними документами різного змісту, а саме: встановлювати відповідність між змістом фрагмента документа та певною епохою, аналізувати зміст фрагмента історичного документа та пояснювати основні ідеї, які він висвітлює.

Програма з історії України

1. Україна з найдавніших часів до утворення Київської Русі

Джерела зі стародавньої історії України. Першопчатки людського життя на території сучасної України. Трипільська культура. Перші протодержавні утворення: киммерійці, скіфи, сармати. Антична колонізація Північного Причорномор'я. Культура античних міст-держав. Східні слов'яни. Слов'янське язичництво. «Велике переселення народів». Проблема походження українського етносу в історичній літературі.

2. Київська Русь IX – XIII ст.

«Повість минулих літ» як джерело з історії Київської Русі. Основні етапи політичної історії Київської Русі. Реформи княгині Ольги та Володимира Великого. Соціально-економічний розвиток Київської Русі. «Руська Правда». Русь і кочові народи Степу. Розпад Київської держави. Галицько-Волинське князівство. Чернігово-Сіверська земля. Боротьба з монгольською навалою. Культура Давньої Русі. Історичне значення Давньоруської держави.

3. Литовсько-польська доба в історії України

Включення українських земель до складу Великого князівства Литовського. Політичне становище українських земель у складі Великого князівства Литовського. Люблінська унія та її історичне значення. Берестейська унія. Діяльність Петра Могили. Виникнення українського козацтва. Запорозька Січ – християнсько-козацька республіка. Козацькі повстання кінця XVI – першої половини XVII ст. Морські походи козаків першої чверті XVII ст. Діяльність Петра Сагайдачного. Соціально-економічний розвиток українських земель литовсько-польської доби. Національно-релігійне відродження другої половини XVI – першої половини XVII ст. Українська культура литовсько-польської доби.

4. Українські землі у другій половині XVII – XVIII ст.

Причини, характер та рушійні сили Української Національної революції середини XVII ст. Головні етапи Української Національної революції середини XVII ст. Богдан Хмельницький – будівничий української держави. Політичне становище Гетьманщини у другій половині XVII ст. Адміністративно-територіальний устрій Гетьманщини. Українська держава за гетьманства І. Мазепи. Повстання І. Мазепи проти Москви: причини та наслідки. Ліквідація політичної автономії Гетьманщини у XVIII ст. Соціально-економічний розвиток українських земель у другій половині XVII – XVIII ст. Культура України доби Гетьманщини.

5. Українські землі у складі Російської та Австро-Угорської імперій (к. XVIII – початок XX ст.)

Адміністративно-територіальний поділ українських земель кінця XVIII – початку XIX ст. Соціально-економічний розвиток та суспільно-політичне життя України на початку XIX ст. Рух декабристів і Україна. Кирило-Мефодіївське братство. Українські громади. Рух народників і Україна. Малоросійське товариство. Реформи 60 – 70-х рр. XIX ст. та їх наслідки для України. Скасування кріпацтва та його вплив на соціально-економічний розвиток України у другій половині XIX ст. Українське національне відродження. Українські землі напередодні та в роки революції 1905 – 1907 рр. Аграрна реформа П. Столипіна та її наслідки для України. Україна між двома революціями. Українська культура та наука у XIX – на початку XX ст. Західноукраїнські землі наприкінці XVIII – на початку XX ст.

6. Національно-визвольні змагання в Україні 1917 – 1921 рр.

Україна після Лютневої (1917 р.) революції. Початок Української революції. Доба Центральної Ради. Проголошення автономії та незалежності УНР. Війна більшовицької Росії з УНР. Берестейський мирний договір. Конфлікт Центральної Ради з німецько-австрійською адміністрацією і консервативними колами України. Прийняття Конституції УНР. Державний переворот. Причини падіння Центральної Ради.

Внутрішня та зовнішня політика Української Держави гетьмана П. Скоропадського. Антигетьманське повстання. Відречення гетьмана від влади.

Відродження УНР за часів Директорії. Політичний курс Директорії. Аграрна реформа. С. Петлюра. Трудовий конгрес. Причини поразки Директорії.

Західноукраїнська Народна Республіка. Повстання 1 листопада 1918 р. у Львові. Проголошення ЗУНР. Організація держави на західноукраїнських землях. Акт злуки УНР

і ЗУНР. Створення Української Галицької армії (УГА). Українсько-польська війна. Причини поразки ЗУНР.

Більшовицький режим в Україні. Війна за контроль над Україною у другій половині 1919 р. Поразка армій УНР і ЗУНР. Перший Зимовий похід армії УНР.

Варшавська угода між УНР та Польщею. Польсько-радянська війна і Україна. Другий Зимовий похід військ УНР. Припинення боротьби регулярних українських військ за незалежність України.

Нові тенденції та чинники розвитку культури і духовного життя в 1917 – 1921 рр. Здобутки українських урядів в галузі освіти і науки.

7. Україна між двома світовими війнами

Становище України на початку 20-х років ХХ ст. Голод 1921 – 1923 рр. Українська СРР в умовах нової економічної політики. Утворення СРСР. Статус УСРР у складі Радянського Союзу. Політика влади в царині культури. Українізація (коренізація): досягнення і гальмівні чинники.

Соціально-економічний розвиток українських земель наприкінці 20-х – у 30-ті рр. ХХ ст. Сталінська індустріалізація України: досягнення і прорахунки. Суцільна колективізація сільського господарства. Голодомор 1932 – 1933 рр. в Україні: причини, масштаби, наслідки, демографічні втрати. Суспільно-політичне життя 20 – 30-х рр. ХХ ст. Масові репресії. «Великий терор». Українська культура 20-х рр. ХХ ст. «Розстріляне відродження».

Західноукраїнські землі у 1921 – 1939 рр. Правовий статус та соціально-економічне становище Східної Галичини та Північно-Західної Волині у складі Польщі. Політична ситуація. «Пацифікація». Розгортання українського націоналістичного руху. Утворення Української військової організації (УВО) та Організації українських націоналістів (ОУН). Економічне й соціальне становище українського населення в Румунії. Соціально-економічне становище Закарпаття у складі Чехословаччини. Течії у громадсько-політичному житті українців: русофільство, русинство, українофільство. Карпатська Україна. «Карпатська Січ». А. Волошин.

8. Україна в роки Другої світової війни

Пакт Молотова – Ріббентропа й Україна. Приєднання західноукраїнських земель до УРСР. Здійснення політики радянзації на західноукраїнських землях. Репресії проти української інтелігенції.

Напад Німеччини на СРСР. Причини відступу Червоної Армії та невдач при обороні України. Воєнні дії 1941 – 1942 рр. Оборона Києва, Одеси, Севастополя. Окупаційний режим на українських землях. Фізичне знищення населення України та радянських військовополонених. Геноцид єврейського населення України. Економічне та культурне пограбування України.

Рух Опору в Україні. Радянський партизанський та підпільний рух. Заснування УШПР. Партизанські з'єднання. Рейкова війна.

Заснування УПА. Похідні групи ОУН. Бої УПА проти німецьких окупантів. Українська Головна Визвольна Рада.

Початок визволення України від німецьких окупантів. Битва за Дніпро. Завершення визволення Лівобережної України. Корсунь-Шевченківська битва. Визволення Правобережної України та західноукраїнських земель. Звільнення України від німецьких загарбників.

Підсумки Другої світової війни для України.

9. Україна в післявоєнний період

Людські та економічні втрати України в Другій світовій війні. Руйнування житлового фонду у містах та селах. Відбудова народного господарства. Становище в сільському господарстві. Голод 1946 – 1947 рр. Масові репресії другої половини 40 – початку 50-х рр.

Україна в період «хрущовської відлиги». Політичні та економічні реформи. Викриття культу особи Сталіна. Рух шістдесятників та його історичне значення.

Україна в період «застою». Кризові явища в економіці 70 – 80-х рр. XX ст. Екологічні проблеми. Посилення русифікації. Переслідування української інтелігенції. Дисидентський та правозахисний рух в Україні. Наростання кризових явищ в соціальному та духовному житті суспільства.

Початок «перебудови» та її особливості в Україні. Чорнобильська катастрофа та різке загострення екологічної ситуації в Україні. Поява нових рухів і партій опозиційного характеру. «Декларація про державний суверенітет України».

Культура та наука України в післявоєнний період. Духовне життя.

10. Україна в період національно-державного відродження (90-ті рр. XX ст. – початок XXI ст.)

Проголошення державної незалежності України. Заборона Компартії України. Референдум 1 грудня 1991 р. та вибори Президента України. Розпад СРСР та створення СНД. Активізація суспільно-політичного життя. Розбудова української державності, формування гілок державної влади. Конституційний процес та його завершення.

Розбудова засад зовнішньої політики незалежної України. Українсько-російські відносини у 90-х рр. XX – на початку XXI ст.

Революційні рухи в Україні на початку XXI ст. Помаранчева революція, революція Гідності. Анексія Криму та агресія на Сході України.

Внутрішня і зовнішня політика України на сучасному етапі. Проблеми функціонування української мови та стан культури й духовності.

Українська діаспора на сучасному етапі розвитку. Третя та четверта хвилі еміграції з України. Взаємовідносини між українською діаспорою та державою і громадянським суспільством в Україні.

Програма з всесвітньої історії

1. Історія Стародавнього Сходу

Основні шляхи розвитку найдавніших суспільств та різні форми держав на Сході. Поняття давньосхідної деспотії. Цивілізації Месопотамії. Археологічне дослідження Месопотамії та виникнення асиріології. Проблема хронології та періодизації історії Стародавньої Месопотамії. Найдавніші держави Шумеру та Аккаду. Особливості економічного, політичного, соціального розвитку Вавилонії. Специфіка історичного розвитку Ассирії.

Формування єгипетської цивілізації. Виникнення та розвиток єгиптології. Єгипетська релігія та міфологія, їхній вплив на суспільне життя й культуру. Утворення централізованої держави у III тис. до н.е. Єгипет у добу Раннього та Стародавнього Царств. Створення «світової держави» імперського типу в епоху Нового царства. Причини та наслідки реформ фараона Аменхотепа IV (Ехнатона) для Стародавнього Єгипту. Причини ослаблення давньоєгипетської держави наприкінці II тис. до н.е. Панування іноземців у Єгипті Пізнього царства. «Саїське відродження» Стародавнього Єгипту.

Специфіка історичного розвитку країн Східного Середземномор'я. Державність, суспільство, культура населення Стародавнього Ханаану. Давньофінікійські міста-держави. Фінікійська колонізація. Давній Карфаген. Тіро-Сидонське царство у Фінікії. Дамаське царство у Сирії. Заселення Палестини стародавніми євреями. Держава Давида і Соломона.

2. Історія Стародавньої Греції та Риму

Давньогрецька цивілізація. Поняття «Історія античності». Періодизація історії Стародавньої Греції. Природні умови та їхній вплив на хід історичного процесу. Особливості полісної системи. Грецька колонізація (причини, характер та основні

напрямки). Соціально політичний розвиток Спарти. Стародавні Афіни. Реформи Солона. Тиранія Пісістрата та його синів. Законодавство Клісфена. Греко-перські війни. Перікл та розквіт афінської демократії. Завоювання Александра Македонського. Елліністична культура.

Давньоримська цивілізація. Періодизація історії Стародавнього Риму. Територіальні межі давньоримської держави в різні періоди її історії. Пунічні війни. Перший тріумвірат. Диктатура Юлія Цезаря. Другий тріумвірат. Принципат Октавіана Августа. Правління династії Юліїв Клавдіїв. Імперія у період правління Флавіїв. Династії Антонінів та Северів. Римська культура доби принципату. Виникнення християнства. «Тетрархія» Діоклетіана. Правління Константина Великого. Розподіл Римської імперії на Західну та Східну. Падіння Західної Римської імперії та його причини.

3. Історія середніх віків у Західній Європі

Поняття «середні віки» в історіографії. Проблема періодизації історії середніх віків. Європа в раннє середньовіччя. «Велике переселення народів», його значення в історії Європи. Варварські завоювання в Західній Європі. Виникнення Франкського королівства та його еволюція за Карла Великого. Християнізація Європи. Візантія VI – X ст. Становлення традиційного суспільства в Німеччині. Утворення «Священної Римської імперії». «Епоха вікінгів» у Північній Європі (VIII – XI ст.). Мусульманська Іспанія. Виникнення іспанохристиянських держав і початок Реконкісти.

Європа в епоху розвинутого середньовіччя (XI – XIII ст.). Причини, ознаки феодальної роздробленості. Міста в середньовічній Європі. Середньовічні цехи і купецькі об'єднання. Хрестові походи, їх причини, характер, наслідки. Латинська імперія. Відновлення Візантійської імперії та специфіка її феодального устрою. Завоювання Константинополя турками-османами.

Реформи Людовика IX у Франції. Виникнення Генеральних штатів, їх склад і компетенція. Столітня війна. Жакерія. Завершення політичного об'єднання Франції. Нормандське завоювання та особливості феодалізму в Англії. Англійський парламент як орган станової монархії. Особливості соціально-економічного розвитку і політичної структури Німеччини. Територіальні князівства і союзи міст (Ганза). Закріплення територіальної роздробленості Німеччини. Італійські міста-держави. Королівська влада і кортеси в Іспанії. Об'єднання Кастилії та Арагону у XV ст.

Суспільство, церква і культура Західної Європи: загальні тенденції та національна специфіка.

4. Центральна-Східна Європа періоду Середньовіччя (VII – XV ст.)

Слов'янські ранньофеодальні держави на Балканах. Перше Болгарське царство (681 – 1018 рр.). Сербська держава у IX – XIV ст. Хорватське королівство Трпимировичів. Осередки державності у словенців, чорногорців і боснійців. Поширення християнства. Особливості політичної та соціально-економічної систем. Феодальна роздробленість на Балканах. Поява турок-османів і підкорення ними Візантії, Другого Болгарського царства, Сербії, Боснії, Герцеговини, Албанії та Чорногорії.

Чеське й Польське королівства упродовж IX – XV ст. Становлення та розвиток держави Пржемисловичів і Польської централізованої монархії. Особливості феодальної роздробленості та відновлення державної цілісності. Формування станово-представницьких інституцій. Поширення Реформації у Чехії. Гуситські війни та їх наслідки.

Державотворення в альпо-карпатській зоні. Угорське королівство, Валахія, Молдавське князівство. Колонізація Центрально-Східної Європи угорськими племенами. Формування волоської народності. Характерні риси розвитку Угорського королівства, Волоського і Молдавського князівств у XI – XV ст. Започаткування окремішності австрійських володінь Бабенбергі. Боротьба за австрійські землі Угорщини, Чехії та династії Габсбургів.

5. Країни Азії та Африки у середні віки

Історичне поняття «Схід». Географічні та природно-кліматичні чинники розвитку Великого Євразійського Степу. Державотворчі процеси. Номади Великого Степу. Кочові суспільства. Утворення і розвиток Монгольської, Тібетської, Китайської імперій у III – XV ст. Особливості історичного розвитку Кореї, В'єтнаму, Японії за доби середньовіччя.

Специфіка еволюції етносів, соціально-економічних структур, державної організації цивілізацій «Чорної Африки». Причини і наслідки глобального відставання. Країни і народи Судану, Східної і Південної Африки.

Характерні риси Індійської середньовічної цивілізації (IV – XV ст.). Південно-Східна Азія у середні віки. Іран. Аравія. Арабо-мусульманські халіфати.

6. Західноєвропейська історія раннього нового часу

Вплив гуманістичної концепції на розвиток ранньомодерної Європи. Культурна спадщина Високого Відродження.

Основні тенденції та національні особливості розвитку ранньокapіталістичних відносин. Поняття промислової та аграрної революцій, технічного перевороту, меркантилізму та протекціонізму.

Причини і наслідки Великих географічних відкриттів.

Причини, течії, основні ідеологічні доктрини Реформації. Селянська війна у Німеччині. Вчення Лютера, Карлштадта, Мюнцера. Поширення кальвінізму в Швейцарії. Контрреформація.

Головні характеристики абсолютизму. Національні держави Західної Європи у XVI – першій половині XVII ст. Особливості іспанського абсолютизму і повстання комунерос. Національно-визвольна війна у Нідерландах у XVI ст. Причини і результати італійських війн. Специфіка англійського та французького абсолютизму.

Головні історичні проблеми Північної Європи раннього нового часу. Система міжнародних відносин у XVI – першій половині XVII ст. Тридцятилітня війна і наслідки Вестфальського миру.

7. Країни Центрально-Східної Європи у ранній новий час

Підкорення балканських народів турками-османами та політика Порти (XIV – XVII ст.). Адміністративні зміни, політичний устрій, соціально-економічний та культурно-духовний розвиток. Становище християнської церкви. Визвольна боротьба поневолених народів.

Поява на політичній мапі Габсбурзької монархії. Бабенберги і становлення Австрії. Боротьба за австрійські землі Угорщини й Чехії. Слов'янські та угорські землі у складі Австрійської держави. Територіальне розширення володінь Габсбургів. Політичне становище контрольованих земель. Конфесійна політика Габсбургів. Річ Посполита: трансформування політичної та соціально-економічної систем. Формування ВКЛ та інкорпорація в Річ Посполиту. Особливості Польської станovo-представницької монархії. Соціально-економічний розвиток Польської держави.

8. Країни Азії та Африки за доби раннього нового часу

Державна організація, економічне життя, зовнішня політика Китайської імперії періоду династії Мін. Маньчжурське завоювання Китаю.

Корея та В'єтнам XVI – першій половині XVII ст.

Сьогунат Асікага. Міжусобні війни. Селянські виступи. Становище країни наприкінці XV – на початку XVI ст. Боротьба за об'єднання країни. Діяльність Ода Нобунага і Тойотомі. Хідейосі. Проникнення європейців у Японію. Утворення сьогунату Токугава. «Закриття» країни. Культура Японії.

Османська імперія XVI – першої половині XVII ст. Державний устрій Оттоманської Порти. Становище підкорених народів. Загострення внутрішніх протиріч. Розклад тімарної системи. Занепад військової могутності Османської імперії. Турецька культура.

Індія, Індокитай, Іран у ранній новий час.
Цивілізації «Чорної Африки» XVI – у першій половині XVII ст.

9. Нова історія країн Західної Європи та Америки

Англійська революція XVII ст.: історичні передумови, етапи, течії, історичне значення, політичні вчення. О.Кромвель. Демократичний рух в Англії наприкінці XVII – на початку XIX ст.

Французька революція кінця XVIII ст. Передумови і початок революції. «Декларація прав людини і громадянина». Порівняльна характеристика Конституцій 1791 і 1793 рр. Система якобінської диктатури. Переворот 9 термідора та конституція 1795 р. Значення Французької революції. Перша імперія у Франції. Війни Наполеона I. Формування Віденської системи міжнародних відносин. Реставрація Бурбонів. Липнева революція 1830 р. у Франції та період Липневої монархії. Соціалістичні та комуністичні ідеї у Франції в 30 – 40-х рр. XIX ст. А. Сен-Сімон і Ш. Фур'є.

Німеччина після 30-літньої війни: основні тенденції економічного і політичного розвитку. Піднесення Пруссії, особливості пруського абсолютизму в XVII – XVIII ст. Італійський національно-патріотичний рух від кінця XVIII ст. Війна за іспанську спадщину (1701 – 1714 рр.) та її наслідки. Війна за незалежність і революції в XIX ст. в Іспанії. Революції 1848 – 1849 рр. у Західній Європі.

Розвиток американської ідеології в XVII – XVIII ст.: пуританізм і просвітництво. Американська революція XVIII ст. Утворення США. «Декларація незалежності». Виникнення двопартійної системи в США і її еволюція в першій половині XIX ст. Капіталізм та рабство в США в першій половині XIX ст. Боротьба проти рабства, аболіціоністський рух. Війна за незалежність народів Латинської Америки 1810 – 1826 рр.

Основні результати і наслідки процесу модернізації у другій половині XIX – на початку XX ст. Соціально-економічні, суспільно-політичні та духовно-культурні чинники завершення формування індустріального суспільства.

Вікторіанська доба в Англії. Едвардіанський період британської історії. Утворення національних держав в Європі. Об'єднання Німеччини. Централізаторські реформи канцлера Отто фон Бісмарка. Політика кайзера Вільгельма II. Об'єднання Італії. Італійська держава за доби Пострисорджіменто. Джоліттіанський період в італійській історії. Утворення двоєдиної Австро-Угорщини. Особливості системи дуалізму. Специфіка розвитку Скандинавських народів напередодні Першої світової війни. Роль малих європейських держав у всесвітній історії XIX – початку XX ст.

Країни Північної і Латинської Америки на межі XIX – XX ст. Громадянська війна (1861 – 1865 рр.) і Реконструкція в США. Причини економічного зростання та посилення впливу на міжнародній арені США. Експансія американського імперіалізму в Латинській Америці наприкінці XIX – на початку XX ст. Мексиканська революція 1910 – 1917 рр. та її значення для народів континенту.

Загострення колоніального суперництва в світі. Особливості колоніальної політики найбільших імперій. Імперіалістичні війни. Створення військово-політичних блоків в Європі: Антанта і Троїстий союз. Перша світова війна: передумови, причини, перебіг подій.

10. Народи Центрально-Східної Європи у новий час

Освічений абсолютизм австрійських монархів у чеських і словацьких землях у другій половині XVIII ст. Політичні процеси в Габсбурзькій монархії і їхній вплив на залежні слов'янські народи. Етноконфесійна політика Віденського уряду щодо підлеглих регіонів. Політико-правове становище, суспільний, національний, соціально-економічний та культурний розвиток народів Центрально-Східної Європи у XIX ст. Формування модерних націй. Польський національно-визвольний рух: особливість, етапи. Польща в період Наполеонівських війн. Віденський конгрес 1814 – 1815 рр. і польське питання. Польське повстання 1830 – 1831 рр. (Листопадове). Польське повстання 1863 – 1864 рр.

(Січневе). Габсбурзька імперія у XIX ст. Чеській національний рух у XIX ст.: етапи, особливості, рушійні сили. Словаки у XIX ст.

Становище балканських народів у XIX ст. Формування національно-визвольних рухів балканських народів. Становлення Сербської державності у XIX ст. Становлення Черногорської державності у XIX ст. Болгарський національно-визвольний рух. Хорватський національний рух: ілліризм. Російсько-турецька війна 1877 – 1878 рр. Сан-Стефанський, Берлінський договори і національно-політичний та державний розвиток балканських народів. Розвиток Болгарської, Сербської, Черногорської, Румунської держав після Берлінського конгресу.

Соціально-економічний розвиток країн і народів Центрально-Східної Європи у XIX ст. Особливості соціальної структури і соціально-економічних відносин. Технічний (промисловий) переворот і розвиток капіталізму. Індустріалізація Центрально-Східної Європи.

Геополітичне становище країн, народів та земель Центрально-Східної Європи на початку XX ст. Політика Російської, Німецької та Австро-Угорської імперії щодо національних меншин на їх території. Національні рухи на початку XX ст. Міжнародні відносини на початку XX ст. Боснійська криза. Балканські війни 1912 – 1913 рр. Проголошення албанської держави.

Привід та початок Першої світової війни, зовнішні орієнтації народів та країн Центрально-Східної Європи. Політика блокових держав щодо народів регіону.

11. Країни Азії та Африки у новий час

Характерні риси соціально-економічного, суспільно-політичного та духовно-культурного розвитку цивілізацій Сходу у новий час. Причини і наслідки занепаду Сходу і втрати світової гегемонії. Експансія європейських країн і основні етапи та форми колоніальної експлуатації народів Сходу. Формування національно-визвольного руху. Специфіка розвитку капіталізму в країнах Сходу. Становлення класичної деспотії в Китаї за доби династії Цин. «Опіумна» війна. Селянська війна тайпів. «Сінхайська революція» і утворення Гоміндану. Держава Токугави в Японії: соціально-економічний розвиток, внутрішня і зовнішня політика. Революція 1867 – 1868 рр. Війна з Росією та її наслідки.

Боротьба голландської Ост-Індської компанії та Англії за Індонезію. Національно-визвольний рух на Яві.

Розпад імперії Великих Моголів і проникнення європейців в Індію. Англо-сікхські війни і анексія Пенджабу. Індійський національно-визвольний рух: основні течії, програми. Індійський національний конгрес.

Афганістан у другій половині XVII – першій половині XVIII ст. Дурранійська держава. Англо-афгансько-російські відносини. Рух младафганців напередодні Першої світової війни. Розвиток Ірану у другій половині XVII – XVIII ст. Розпад держави Сефевидів у XVIII ст. Утвердження династії Каджарів. Боротьба за Іран Англії, Франції, Росії. Поділ Ірану на сфери впливу іноземних держав. Іранська революція 1905 – 1911 рр. Характерні риси східної деспотії в Османській імперії. Загарбницькі війни Туреччини у др. пол. XVII ст. Війни з Росією (др. пол. XVIII ст.). Реформи Селіма III і Махмуда II. Російсько-турецька війна 1806 – 1812 рр. і Бухарестський мир. Від Танзимату до конституційного руху. Молодотурецька революція. Італо-турецька й балканські війни. Політика щодо національних меншин напередодні Першої світової війни.

Загальна характеристика населення, релігії, політичного устрою, соціальної структури й економічного розвитку Тропічної і Південної (Чорної) Африки. Проникнення на континент європейців і його наслідки. Основні форми та методи колоніальної експлуатації народів Африки.

12. Новітня історія країн Європи та Америки (1918 – 1945 рр.)

Наслідки Першої світової війни для Європи та світу. Поразка країн Четверного союзу. Паризька мирна конференція 1919 р. Версальсько-Вашингтонська система

договорів. Територіальні зміни в Європі та світі. Хвиля революційних рухів у Європі. Послаблення європейських країн.

Західні демократії 1919 – 1939 рр. Зміцнення позицій США. Особливості політичного курсу США в міжвоєнний період та «ера добробуту» в економіці. Період «великої депресії» та «Новий курс» Ф. Рузвельта для подолання кризи. Франція в 20 – 30-ті рр. XX ст. Діяльність уряду Народного фронту: суть та наслідки. Велика Британія у 20 – 30-х рр. XX ст. Прихід до влади лейбористів.

Світова криза, виникнення фашизму, нацизм, тоталітаризм. Тоталітарні режими: Італія, Німеччина, Іспанія в першій половині XX ст. Встановлення фашистської диктатури Беніто Муссоліні. Німеччина у першій половині XX століття: Веймарська республіка (1918 – 1933 рр.); встановлення нацистської диктатури Адольфа Гітлера. Іспанія після Першої світової війни: революція 1931 року; громадянська війна 1936 – 1939 рр.; встановлення диктатури Франсіско Франко.

Суспільно-політичні рухи міжвоєнного періоду в країнах Європи та США. Демократичний рух. Робітничий рух

Міжнародні відносини в міжвоєнний період. Вплив «радянського фактору». Діяльність Ліги Націй. «Політика умиротворення» європейських країн.

Причини та характер Другої світової війни. Періодизація та характеристика головних етапів воєнної кампанії. «Дивна війна». Капітуляція європейських країн й особливості Руху Опору у країнах Західної Європи. Проблема створення антигітлерівської коаліції та відкриття другого фронту. Підсумки війни для країн Європи та Америки.

13. Країни Центрально-Східної Європи у новітній час (1918 – 1945 рр.)

Геополітичне становище країн, народів та земель Центрально-Східної Європи після Першої світової війни. Активізація національних рухів, роль емігрантських осередків у боротьбі за державну незалежність. Проголошення незалежності прибалтійських держав, Польщі, Чехословаччини, Королівства сербів, хорватів, словенців внаслідок Першої світової війни.

Соціально-політичні проблеми та створення авторитарних режимів в Естонії, Латвії, Литві та Польщі. Міжнаціональні протиріччя у Югославії. Причини еволюції зовнішньополітичного курсу Румунії, Болгарії Угорщини. Греко-турецька війна та проблеми розвитку політичної системи Греції. Демократичний розвиток Чехословаччини і Мюнхенський договір.

Держави Центрально-Східної Європи в системі міжнародних відносин напередодні Другої світової війни.

Рух опору в Югославії, Греції, польське підпілля. Участь Угорщини та Румунії у війні проти СРСР. Позиція Болгарії. Порівняльна характеристика військових дій на радянсько-німецькому та інших фронтах Другої світової війни. Наслідки війни (демографічні, економічні, політичні) для післявоєнного розвитку Центрально-Східної Європи.

14. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 – 1945 рр.)

Наслідки Першої світової війни для народів Азії та Африки. Переділ німецьких колоній. Ліга Націй і мандатна система. Післявоєнна політика країн метрополій щодо колоніальних і залежних країн. Значення рішень Версальсько-Вашингтонської системи для долі афро-азіатських колоній і напівколоній. Комінтерн і національно-колоніальне питання.

Піднесення національно-визвольного руху на Сході в 1918 – 1922 рр. Країни Північної Африки: Алжир, Республіка Риф у Марокко, Єгипет. Нові форми антиколоніалізму у Тропічній і Південній Африці. Панафриканізм.

Основні тенденції соціально-економічного та політичного розвитку країн регіону. Боротьба за об'єднання Китаю. Реформи нанкінського уряду (1928 – 1937 рр.). Мілітаризація Японії. Світова економічна криза 1929 – 1932 рр. і пошуки Японією шляхів

виходу з неї. Формування авторитарно-мілітаристського режиму в 30-х роках ХХ ст. Японія в роки війни в Китаї та на Тихому океані (1937 – 1945 рр.).

Кампанії громадянської непокори в Індії. «Закон про управління Індією» 1935 р.: «федеральна схема» і «провінційна автономія». Загострення протиріч між ІНК і Мусульманською Лігою в 1935 – 1939 рр. Політика Великої Британії в Індії в період Другої світової війни.

Реформи 20 – 30-х рр. ХХ ст. в Туреччині, Ірані, Афганістані.

Країни Індокитаю у 1918 – 1945 рр. Соціально-політичний та економічний розвиток В'єтнаму у 20-х рр. Політика французьких колонізаторів. Визвольна боротьба в'єтнамців у 20 – 30-х рр. ХХ ст. Окупація В'єтнаму Японією. Основні риси соціально-економічного й політичного розвитку Лаосу та Камбоджі. Політика британських колонізаторів у Бірмі та боротьба проти неї. Окупація Бірми Японією.

Країни Азії та Африки в роки Другої світової війни. Криза мандатної системи. Значення війни для народів регіону.

Провідні діячі визвольного руху в країнах Азії: Мустафа Кемаль, Реза-шах Пехлеві, Аманулла-хан, Мохандас Карамчанд Ганді, Джавахарлал Неру, Сунь Ятсен, Ахмед Сукарно.

15. Новітня історія Європи та Америки (1945 – початок ХХІ ст.)

США у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття. Ф. Рузвельт, Г. Трумен. Президентство Дж. Кеннеді. М.Л. Кінг. «Уотергейт». «Поміркований курс» Дж. Буша. Президентські вибори 1992 р. Уїльям Клінтон – 42 президент США. «Нова економіка» адміністрації У. Клінтона. Зовнішня політика. Президентські вибори 2000 року. «Консерватизм з людським обличчям» Дж. У. Буша. Фінансова криза і рецесія. Перемога Дональда Трампа. Зовнішня політика. Позиція США на міжнародній арені та світовому ринку. Особливості функціонування політичної системи США у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.

«Німецьке питання» в міжнародних відносинах 1945 – 1949 рр. Політичний та соціально-економічний розвиток ФРН та НДР. Об'єднання Німеччини та її місце в політичних процесах сучасності. Внутрішньонімецькі проблеми першої половини 1990-х років. Завершення «єри Коля». Повернення соціал-демократів до влади. Зовнішня політика уряду Г. Шрьодера. Соціально-економічний і політичний розвиток Німеччини наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Урядування А. Меркель. Німеччина і світ.

«Неоконсервативна модель» подолання економічної кризи другої половини 1970-х рр. в індустріально розвинутих державах: «тетчеризм», «рейгономіка», реформи Г. Коля в ФРН та президента Ф. Міттерана у Франції.

Внутрішньополітичний та економічний розвиток Іспанії у 90-х роках ХХ – на початку ХХІ ст. Каталонська проблема Іспанії. Зовнішня політика.

Причини інтеграційних процесів у Європі. Перші кроки у напрямку інтеграції. ЄСВС, Євроатом та «Спільний ринок». Головні етапи розвитку ЄС. Маастрихтський договір та його реалізація. Лісабонський договір. Основи функціонування ЄС. Сучасна об'єднана Європа: досягнення та проблеми. Брекзїт.

16. Країни Центрально-Східної Європи у новітній час (1945 – початок ХХІ ст.)

Встановлення комуністичних режимів у Східній Європі в повоєнний період (1946-1947 рр.). Східноєвропейська модель соціалізму: спільні та відмінні риси від радянської.

Країни Східної Європи у повоєнний період: а) Югославія в повоєнний період. б) Польща, Чехословаччина, Угорщина, Румунія, Болгарія в другій половині ХХ ст. Розвиток соціалістичних країн у другій половині 80-х років ХХ ст. Ознаки занепаду. «Оксамитові» революції у 1989 – 1990 рр. в країнах Центральної і Південно-Східної Європи, їх наслідки.

Погіршення політичного клімату Польщі з 1987 р. Введення інституту президентства. Еволюція політичних структур. Президентські вибори 1990 р. Реформування економіки країни. Демократизація всіх сфер суспільного життя. Початок

стабілізації в першій половині 90-х рр. у Польщі. Рух до індустріального суспільства західного зразка. Вступ до ЄС та зовнішня політика Польщі. Президентські вибори 1995 р. Польсько-українські відносини на сучасному етапі.

Активізація опозиції та внутрішньополітичне життя у Чехословаччині 1988 – 1989 рр. Відмова КПЧ від монополії на владу. Обрання В. Гавела президентом Чехословаччини. Парламентські вибори 1992 р. Мирне «розлучення» чехів і словаків. Чеська республіка на шляху до зміцнення парламентської демократії. Зовнішня політика. Соціально-економічне становище. Суспільно-політичні процеси в Словацькій республіці. Зовнішня політика. Реформування соціально-економічної сфери.

Угорська «тиха» революція. Соціально-економічний розвиток та напрямки зовнішньої політики Угорщини.

Політичні та соціально-економічні зміни у Болгарії кінця 80-х років. Болгарія в 1990-ті рр. «Новий час» болгарської історії. Союз демократичних сил. Перші та другі президентські вибори. Нестабільність економіки постсоціалістичної Болгарії. Зовнішня політика сучасної Болгарії. Економічний розвиток наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Конституція Югославії 1989 р. Конфлікт між Сербією і Словенією. Формування нових партій і альтернативних організацій. Міжреспубліканські протиріччя середини 1991 р. Етнічно-релігійна війна у Боснії і Герцеговині. Події у Косово. Міжнародне посередництво у врегулюванні конфліктів на Балканах.

Інтеграція країн Центрально-Східної Європи до євроатлантичних спільнот.

17. СРСР у новітній час (1945 – початок ХХІ ст.)

Росія (СРСР) в період Другої Світової війни. Росія (СРСР) у військових конфліктах другої половини 1930-х рр. Німецько-радянський договір 1939 р. Пакт Ріббентропа-Молотова. Початок Другої світової війни і СРСР. Радянсько-фінська (зимова) війна. Окупація Прибалтики 1940 р. Німецько-радянська війна 1941 – 1945 рр.: хід, основні етапи, найбільші операції, видатні командири. Підсумки і наслідки війни.

Росія (СРСР) у другій половині ХХ ст. Відбудова народного господарства. Відновлення сталінських репресій. Створення соцтабору. Хрущовська «відлига», ХХ з'їзд КПРС та розвінчання культу особи. Шістдесятники.

Епоха «застою». Дисидентський рух. Росія (СРСР) у міжнародній політиці. Напруження протистояння і розрядка. Горбачовська «Перебудова». Політика гласності, демократизація суспільного життя. Формування багатопартійної системи. Відцентрові рухи в СРСР. Парад суверенітетів радянських республік. Політична та економічна криза у СРСР 1991 р. ДКНС («ГКЧП») і розпад СРСР.

18. Новітня історія країн Азії та Африки (1945 – початок ХХІ ст.)

Особливості розвитку країн Сходу після Другої світової війни. Країни Сходу в спектрі геополітичних інтересів країн Заходу. Реакція традиційного Сходу на колоніалізм: національно-визвольна боротьба і вестернізація (на прикладі Китаю та Туреччини).

Держави Азії та Африки у «холодній війні»: в'єтнамська та корейська війни.

Близькосхідна проблема: витоки і шляхи врегулювання. Витоки близькосхідної проблеми. Утворення держави Ізраїль (15 травня 1948 р.) і ескалація арабо-ізраїльського конфлікту. Арабо-ізраїльські війни в контексті близькосхідного конфлікту у другій половині ХХ ст. Палестинська проблема та ісламський екстремізм. Спроби врегулювання палестинської проблеми.

Деколонізація країн Азії та Африки та її етапи (1945 – 1990 рр.). 1960 р. – рік визволення Африки. Характерні риси політичного, економічного і культурного розвитку африканського суспільства. Диктаторські режими і проблеми економічного розвитку.

Країни Сходу в останній чверті ХХ ст.: проблеми соціально-економічного та політичного розвитку. Шляхи розвитку незалежних держав. Країни Азії та Африки, що залишились аграрно-сировинними придатками колишніх метрополій. «Азійські тигри»: Південна Корея, Тайвань, Гонконг, Сінгапур.

Криза секулярного націоналізму на Сході (на прикладі Іранської революції 1978 – 1979 рр.). Ісламський фундаменталізм.

Розвиток країн Азії та Африки на початку XXI ст. Релігійний ренесанс. «Арабська весна» та її наслідки. Посилення впливу Китаю. Концепція «Один пояс і один шлях». Міжнародний тероризм. ІДІЛ. Проблема біженців.

Програма з археології

1. Основи археології та методика польових археологічних досліджень

Предмет та завдання археології. Місце археології в системі наук. Джерела. Відмінність археологічного та історичного джерелознавства. Польова та кабінетна археологія. Їх нерозривний зв'язок.

Класифікація археологічних пам'яток та головні принципи їх дослідження. Типи археологічних пам'яток. Стоянка, місцезнаходження, поселення, селище, городище, майстерня та ін. Поховальні пам'ятки.

Археологічна періодизація. Система трьох «віків» (вік каменя, вік бронзи, вік заліза). Наукове обґрунтування археологічної періодизації Х. Томсеном. Датування методами археології та природничих дисциплін.

Культурний шар. Етапи формування. Структура культурного шару. Колір, товщина, фактори що впливають на потужність шару. Вологий культурний шар, сухий культурний шар.

Мета та завдання археологічних розвідок. Візуальні та інструментальні розвідки. Аерофото розвідка, підводна розвідка, електро розвідка тощо. Тематичні та тотальні розвідки. Підготовчий етап розвідки. Попереднє ознайомлення з пам'ятками в районі розвідки. Підйомний матеріал. Природні та антропогенні відкладення.

Методи досліджень культурного шару городищ та поселень. Розкопки за шарами. Розкопки за пластами. Розбирання культурного шару. Зачистки та виявлення об'єктів. Виявлення знахідок. Просіювання, перебирання та промивання культурного шару. Особливості вивчення оборонних споруд. Планіграфія розкопу. Стратиграфічні спостереження під час розкопок. Правила розбирання заповнення різних видів об'єктів. Землянки та напівземлянки. наземні споруди. Глинобитні житла. Господарські ями. Виробничі залишки. Зруби, дерев'яні мостові. Печі. Стратиграфічний ярус. Датування споруд.

2. Археологія кам'яного віку

Палеолітичні пам'ятки на теренах України. Загальна характеристика та періодизація палеоліту. Ранній палеоліт України. Середній палеоліт. Пізній палеоліт. Особливості обробки кременю в палеоліті. Природне середовище прильодовиков'я. Спосіб життя прильодовикових мисливців. Пам'ятки. Житла. Побут палеолітичної людини. Мистецтво та світогляд палеолітичної епохи на території України.

Мезоліт та неоліт України. Формування сучасних природно-кліматичних умов. Рослинний і тваринний світ. Мезоліт – доба лісових мисливців з луком та стрілами. Загальна характеристика та періодизація мезоліту України. Особливості обробки кременю в мезоліті. Балтійсько-поліська та надчорноморська зони мезоліту України. Основні мезолітичні пам'ятки України.

Криза мисливського господарства та неолітична революція. Визначення складових поняття «неолітичної революції». Зародження землеробства та скотарства. Багатоваріантність розвитку людства за кам'яної доби. Дві культурно-історичні провінції доби неоліту на теренах України. Південно-західна провінція та землеробські традиції балканських неолітичних культур: буго-дністровська культура, культура лінійно-стрічкової кераміки, сурська культура. Північно-східна провінція – автохтонний варіант розвитку неолітичних культур на місцевому мезолітичному

підґрунті: дніпро-донецька етнокультурна спільнота, німанська культура, культурна спільнота з ямково-гребінцевою керамікою.

Культура Кукутени-Трипілля. Енеоліт. Загальна характеристика епохи. Періодизація культури Кукутени-Трипілля. Ранній етап трипільської культури. Проблема походження трипільської культури. Генетичний зв'язок з культурами Балкан, Центральної Європи. Перші поселення на території України. Пам'ятки середнього етапу трипільської культури. Виникнення поселень-гігантів. Пам'ятки заключних етапів розвитку трипільської спільноти. Поширення культури на території Середнього Подніпров'я. Поховання. Господарство, керамічне виробництво, кременеобробка та металургія трипільської культури. Поселення, житла, архітектура. Антропоморфна та зооморфна пластика.

3. Археологія бронзи та заліза

Доба бронзи в історії людства (критерії визначення, періодизація та історико-культурні явища). Значення переходу до металургії бронзи. Зміни природно-кліматичних умов. Перехід населення степової зони Євразії до напівкочового та кочового скотарства. Поява та поширення колісного транспорту. Курган як тип поховальної споруди та історична пам'ятка.

Культурно-історичні спільноти епохи бронзи степової смуги України (ямна, катакомбна, зрубна). Хронологія. Поховальні пам'ятки. Поселення. Речовий інвентар та керамічний комплекс.

Культури епохи бронзи лісової смуги України (культура кулястих амфор, культури шнурової кераміки та тшинецько-комарівська культурно-історична спільнота). Територія розповсюдження. Поселення та житлові споруди, поховальні пам'ятки. Речовий інвентар та керамічний комплекс. Епоха бронзи на території Чернігово-Сіверщини (поселення Пустинка-V на Дніпрі).

Матеріальна культура скіфів. Скіфська історико-культурна область. Культура скіфського типу в Азії та Європі. Скіфська культура та її характерні риси ("тріада": звіриний стиль, комплекс озброєння, кінське спорядження).. Матеріальна культура скіфів: знаряддя праці, предмети кінського спорядження, транспортні засоби, одяг, прикраси та предмети побуту. Озброєння та військова справа скіфів. Дистанційна зброя. Зброя ближнього бою. Захисний обладунок. Господарство та побут кочових скіфів. Виробництво.

Грецька колонізація Північного Причорномор'я. Причини та характер грецької колонізації Північного Причорномор'я. Періодизація процесу колонізації. Періодизація історії міст-держав. Античні міста північно-західного Причорномор'я (Борисфен, Ольвія Тіра, Ніконій) та західного Криму (Херсонес, Кіркінетіда), східного Криму (Пантикапей, Мірмекій, Німфей, Тірітака та ін.; сільські поселення. Херсонеська держава та Боспорське царство.

Антична культура Північного Причорномор'я. Міста-поліси та хора.

Містобудування. Районування міст (акрополь, агора, теменос тощо). Оборонні, житлові, господарські та культові споруди. Будівельна техніка. Сільськогосподарська округа міст.

Клери. Некрополі. Поховальні звичаї. Ремесла. Торгівля та грошовий обіг. Керамічний комплекс. Сільське господарство. Промисли. Озброєння. Побут та культура. Ідеологічні

4. Археологія ранніх слов'ян та Київської Русі

Проблема етногенезу слов'ян. Значення археологічних матеріалів у вирішенні етногенезу слов'ян. Археологічні культури латенського (зарубинецька, поєнешті-лукашівська, пшеворська культури) і римського (черняхівська, київська та інші) періодів.

Склавіни і анти. Археологічні культури середини V – VII ст. н.е. у Східній Європі. Склавіни і анти у писемних джерелах. «Старожитності антив». Празько-корчакська, пенківська та колочинська культури. Слов'яни та тюрки-кочовики (гуни, авари, болгари).

Східні слов'яни напередодні утворення держави. Археологічні культури літописних східнослов'янських племен (VIII–X ст.). Райковецька культура. Волинцевсько-роменські старожитності. Економіка східних слов'ян. Вірування та обряди стародавніх слов'ян.

Міжнародна торгівля та становлення торгово-ремісничих поселень (Ладога, Гньоздово, Шестовиця) за матеріалами археологічних досліджень. Виникнення та соціально-економічний розвиток Київської Русі за даними археології. Дружинна культура доби вікінгів у Східній Європі (IX–XI ст.). Міжнародна торгівля та становлення торгово-ремісничих поселень (Ладога, Рюрикове городище, Гньоздово). Шестовиця – табір вікінгів на Десні. Житла скандинавського типу. Військова справа та прикраси доби вікінгів за матеріалами археологічних джерел. Монетний обіг на Русі епохи вікінгів. Шлях «Із Варяг у Греки» та його роль у розвитку транс'європейської торгівлі за матеріалами археологічних джерел. Великий Волзький шлях та його роль у розвитку транс'європейської торгівлі. Дружинні кургани з камерними похованнями у Східній Європі.

Давньоруське місто: структура, функції, специфіка. Загальна характеристика міст Південної Русі (Києва, Чернігова, Переяслава, Любеча, Новгорода-Сіверського, Галича, Звенигорода та ін.). Їх градація за розмірами. Характер поселень раннього етапу та їх регіональні відмінності. Приняття християнства та його вплив на урбаністичні процеси на території Русі. Планувальна структура. Дитинець і посад. Дискусія з приводу походження давньоруських міст. Соціально-економічна специфіка давньоруських міст порівняно з містами Західної Європи.

Сільське господарство, промисли та ремесла Київської Русі за археологічними даними. Сільське господарство: структура та регіональні особливості. Лісові промисли. Ремесла: металургія та металообробка, керамічне та скловарне виробництво, деревообробка, обробка кістки та каміння, ювелірна справа. Знаряддя праці: типологія та хронологія. Прикраси та їх регіональна специфіка.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Література з історії України:

- Археологія та стародавня історія України. Курс лекцій. К., 1992.
- Баран В., Козак Д., Терпиловський Р. Походження слов'ян. К., 1991.
- Бойко О. Україна в 1985 – 1991 рр.: основні тенденції суспільно-політичного розвитку. К., 2002.
- Бойко О. Д. Історія України. К., 2008.
- Борисенко В. Й. Курс української історії з найдавніших часів до XX ст. К., 1998.
- Верстюк В. Українська Центральна Рада: Навч. посібник. К., 1997.
- Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення: Хронологічний довідник. К., 1995.
- Горобець В. Влада та соціум Гетьманату. Дослідження з політичної та соціальної історії ранньомодерної України. К., 2009.
- Горобець В. Політичний устрій козацьких земель другої половини XVII – XVIII століть: Гетьманщина, Запорожжя, Слобожанщина, Правобережна Україна (спроба структурно-функціонального аналізу). К., 2000.
- Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX – XX століття. К., 2000.
- Грушевський М. Історія України-Руси. В 11 томах. К., 1991 – 1997.
- Гунчак Т. Україна: перша половина XX ст.: Нариси політичної історії. К., 1993.
- Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII – XVIII ст.: кордони, населення, право. К., 1996.
- Гуржій О. І., Чухліб Т. В. Гетьманська Україна. К., 1999.
- Даниленко В., Касьянов Г., Кульчицький С. Сталінізм на Україні (20 – 30-ті роки).

К.; 1991.

Дашкевич Я. Україна на перехресті світів: релігієзнавчі й соціокультурні студії / Упоряд. Л. Моравська, І. Сковчиляс; Ред. кол.: М. Капраль, О. Малиць, М. Омельчук, І. Сковчиляс, Н. Халак, А. Ясіновський. Львівське відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Львівський музей історії релігії; Гуманітарний факультет Українського католицького університету. Львів: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Видавництво УКУ, 2016.

Залізняк Л. Л., Моця О. П., Зубар В. М. Археологія України. К., 2005.

Історія України: Навчальний посібник / Під ред. В. А. Смолія. К., 1997.

Історія України: Навчально-методичний посібник для семінарських занять / За ред. М. В. Литвина. К., 2006.

Історія українського війська 1917 – 1995 / В. Гриневич, Л. Гриневич, Р. Колісник та ін.; упоряд. і передмова Я. Шашкевич. Львів, 1996.

Історія Української культури. К., 2003. Т. I – 5. К., 2000 – 2005.

Калініченко В. В., Рибалка І. К. Історія України. Частина III: 1917 – 2003 рр.: Підручник для історичних факультетів вищих навчальних закладів. Харків, 2004.

Касьянов Г. Україна 1991 – 2007: Нариси новітньої історії. К., 2008.

Ковалевська О. Таємниці козацьких портретів. К., 2019.

Когут З. Російський централізм і українська автономія: Ліквідація Гетьманщини. 1760 – 1830. К., 1996.

Крупницький Б. Гетьман Іван Мазепа та його доба. К., 2003.

Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919 – 1928). К., 1996.

Нарис історії України ХХ століття / За заг. ред. акад. В.А.Смолія. К., 2002.

Новітня історія України (1900 – 2000): Підруч. для іст. спец. вищих навч. закл. / А. Г. Слюсаренко, В.І. Гусєв, В.М. Литвин. 2-е вид, переробл. і доп. К., 2002.

Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. Нью-Йорк, Київ, Лівів, Париж, Торонто, 2001.

Рубльов О. С., Реєнт О. П. Українські визвольні змагання 1917 – 1921 рр. К., 1999.

Русина О. Україна під татарами і Литвою. К., 1998.

Рыбаков Б. А. Киевская Русь и русские княжества в XII – XIII вв. М., 2006.

Рыбаков Б. А. Язычество Древней Руси. М., 2005.

Смолій В., Степанков В. Українська національна революція XVII ст. (1648 – 1676 рр.). К., 1999.

Солдатенко В. Ф. Українська революція: Історичний нарис. К., 1999.

Стражний О. Український менталітет: ілюзії – міфи – реальність. Вид. 2-ге / Національний університет «Києво-Могилянська академія»; Центр європейських гуманітарних досліджень; Центр досліджень історії та культури східноєвропейського єврейства. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2017.

Таїрова-Яковлева Т. Повсякдення, дозвілля і традиції козацької еліти Гетьманщини. К., 2017.

Толочко П. П. Київська Русь. К., 1996.

Україна в ХХ столітті. 1900 – 2000: Зб. док. і матеріалів: Навч. посібник. К., 2000.

Україна крізь віки (в 15 т.). К., 1992 – 1999.

Уривалкін О. М. Історія України (середина XIII – середина XVII ст.). К., 2005.

Чухліб Т. Гетьмани України: війна, політика, кохання. К., 2016.

Чухліб Т. Гетьмани України-Русі: Донецьк: ТОВ «ВКБ «БАО», 2012.

Чухліб Т. Козаки і татари. Українсько-кримські союзи 1500–1700-х років. К., 2017.

Чухліб Т. Магнат, Козак і Гайдамака. Боротьба Русі-України за владу з Коронаю Польською (1569 – 1769 рр.). К., 2018.

Чухліб Т. Український гетьманат: історія національного державотворення XVII–XVIII ст. У 2-х кн. К., 2018.

Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. К., 2009.

Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. К., 1998.

**Література з всесвітньої історії
(Стародавній світ і Середні віки):**

- Ададуrow В. Історія Франції. Львів, 2002.
- Балух В. О., Макар Ю. І. Історія Стародавньої Греції: Курс лекцій. Чернівці, 2001.
- Балух В. О., Коцур В. П. Історія Стародавнього Риму: Курс лекцій. Чернівці, 2005.
- Балух В. О. Візантиністика: Курс лекцій. Чернівці, 2006.
- Балух В. О. Історія античної цивілізації: У 3-х т. Чернівці, 2007. Т. 1. Стародавня Греція.
- Балух В. О. Історія античної цивілізації: У 3-х т. Чернівці, 2008. Т. 2. Стародавній Рим.
- Балух В. О. Історія античної цивілізації: У 3-х т. Чернівці, 2008. Т. 3. Практикум.
- Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків. У 2-х т. Чернівці, 2010. Том 1. Раннє Середньовіччя.
- Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків. У 2-х т. Чернівці, 2010. Том 2. Високе і пізнє Середньовіччя.
- Балух В. О., Балух О. В., Коцур В. П. Практикум з історії Середніх віків: навчальний посібник. Чернівці, 2011.
- Блок М. Феодальне суспільство / Пер. з фр. Київ, 2002.
- Брокгауз. Історія Німеччини у світлинах. К., 2010.
- Васильев Л. С. Історія Востока. М., 1998.
- Власто А. П. Запровадження християнства у слов'ян: Вступ до середньовічної історії слов'янства. К., 2004.
- Войтович Л. В., Домановський А. М., Козак Н. Б., Лильо І. М., Мельник М. М., Сорочан С. Б., Файда О. В. Історія Візантії. Вступ до візантиністики / За ред. С. Б. Сорочана і Л. В. Войтовича. Львів, 2011.
- Геле Кнут та ін. Історія Норвегії / Пер. з норв. Львів, 2001.
- Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. К., 2005.
- Гуревич А. Я., Харитонович Д. А. Історія середніх віків. М., 1995.
- Гутнова Е. В., Удальцова З. В. (отв. ред.). Історія Європи. Том II. Середньовіччя. Європа. М.: Наука, 1992.
- Господаренко О. В., Кузовков В. В. Історія Візантії. Хрестоматія: навчально-методичний посібник. Миколаїв, 2014.
- Дворнік Ф. Слов'яни в Європейській цивілізації / Пер. з англ. К.: Дух і Літера, 2000.
- Дейвіс Н. Європа. Історія / Пер. з англ. Київ, 2000.
- Дейвіс Н. Боже ігрище: історія Польщі / Пер. з англ. П. Таращук. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2008.
- Дюбі Ж. Доба соборів. Мистецтво та суспільство 980-1420 років / Пер. з фр. Київ, 2003.
- Д'ячков С. В., Лиман С. І, Сорочан С. Б. Історія Середніх віків. Навчально-методичний посібник. Харків, 2006.
- Зашкільняк Л. О., Крикун М. Г. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Л., 2002.
- Історія древнього Востока. А. Немировский, В. Кузицин, М. Крюков. М., 1999.
- Історія Древнього мира. Античность. В 2-х ч. М., 2000.
- Історія Древней Греции. Под ред. Кузицина. М., 2003.
- Історія Древнього Рима. Под ред. А. Г. Боксанина и В. И. Кузицина. М., 2000.
- Кадеєв В. И. Історія Древней Греции и Рима: Курс лекцій. Харків, 2006.
- Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.). Курс лекцій: Навч. посібник / За ред. В. І. Ярового. К., 2001.
- Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М. О. Рудь. К., 2005.
- Історія середніх віків / Под. ред. С. П. Карпова. М., 2000.

- История средних веков: Хрестоматия. М., 1988.
- История средних веков: В 2-х т. Под общ. ред. С. Д. Сказкина. Изд. 2-е, переработанное и дополненное. М., 1977.
- Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За редакцією Л. Зашкільняка. Львів, 2001.
- Источниковедение истории Древнего Востока. Под ред. В.И. Кузищина. М., 1984.
- Кадеев В. История Древней Греции и Рима. Курс лекций. Харьков, 2006.
- Ковалёв С. История Рима. СПб., 2002.
- Колесницкий Н. Ф. История средних веков. М., 1986.
- Коротка історія Угорщини / [пер. з угорськ. Йосип Кобаль, Андрій Шолтес; ред. та упорядн. укр. вид. Іштван Удварі]. Ніредьгаза, 1997.
- Крижановська О. О., Крижановський О. П. Історія Середніх віків: Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. Київ, 2004.
- Крижанівський О. П. Історія Стародавнього Сходу. Курс лекцій. Київ, 1996.
- Крижанівський О. П. Історія Стародавнього Сходу. Підручник. Київ, 2002.
- Кулаковский Ю. История Византии. 395 – 518 годы. Санкт-Петербург, 2003.
- Кулаковский Ю. История Византии. 518 – 602 годы. Санкт-Петербург, 2003.
- Кулаковский Ю. История Византии. 602 – 717 годы. Санкт-Петербург, 2004.
- Лінч Джозеф. Середньовічна церква / Пер. з англ. К., 1994.
- Литаврин Г. Византия и славяне. Санкт-Петербург, 2001.
- Medium aevum. Середні віки / Л. Войтович, Н. Козак, Ю. Овсінський, М. Чорний. Львів, 2010.
- Немировский А. И. История Древнего мира. Ч.1-2. М., 2000.
- Острогорський Г. Історія Візантії / Пер. з нім. А.Онишка. Львів, 2002.
- Паневин А. В. История Древней Греции. М., 1998.
- Пашков Б. Г. Русь. Россия. Российская империя: хроника правлений и событий. 862 – 1917 гг. М., 1997.
- Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Курс лекцій. К., 1997.
- Рубель В. А. Історія Середньовічного Сходу. Підручник. К., 2002.
- Станко В. Н., Гладких М.І., Сегеда С.П. Історія первісного суспільства. К., 1999.
- Тищик Б. Й. Історія держави і права країн Стародавнього світу. Львів, 2001.
- Ткаченко В. В. Лекції з історії розвитку державно-правових відносин у давньогрецькій і давньоримській цивілізаціях. К., 2005.
- Тураев Б. А. История Древнего Востока. Минск, 2002.
- Хрестоматія з історії західних та південних слов'ян (Давня доба, Середньовіччя) / упоряд. В. І. Яровий, С. М. Мотрук, В. П. Шумило та ін.; за ред. В. І. Ярового. К., 2011.
- Шама О. І. Хрестоматія з історії Стародавнього Сходу. Посібник для студентів історичного факультету. Тернопіль, 2014.

Література з всесвітньої історії (Новий і Новітній час):

- Александров В. В. Новейшая история стран Европы и Америки, 1945 – 1986 гг. Учебное пособие. М., 1988.
- Алиев С. М. История Ирана. XX век. М., 2004.
- Антонова К. А. и др. История Индии. М., 1973.
- Балканские народы и европейские правительства в XVIII – XX вв. (Документы и исследования). Под ред. Г. Л. Арш и др. М., 1982.
- Баран З. А., Кипаренко Г. М., Мовчан С. П., Швагуляк М. М. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів. Львів: Афіша, 2005.
- Бондарчук В. С., Кирсанова Н. В., Медяков А. С. и др. История стран Европы и Америки в Новое время. В 2 частях. Часть 2. 1700 – 1815 годы. М.: Издательский центр «Академия», 2011.

- Борисенко В. В. Народы Центральной и Юго-Восточной Европы. В 2 частях. Часть Славяне и их соседи в раннее новое время. Могилев, 2009.
- Буравкова А. Г. Американська політика стримування і залучення КНР за президентства В. Клінтона і Дж. В. Буша. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Випуск 116 (частина 1), 2013. С. 86–92.
- Бураков Ю. В. Новітня історія країн Азії та Африки (1945 – 1992). К., 1993.
- Бухарин Н.И., Синицина И. С., Чудакова Н. А. Польша: десять лет по пути реформ. *Новая и новейшая история*. 2000. № 4.
- Ванечек В. История государства и права Чехословакии. М., 1981.
- Васильев Л. С. История Востока / Л.С. Васильев. / В 2-х т. / М.: Наука, 1993. Т. 1. 495с. Т.2. 495 с.
- Виппер Р. Ю. История нового времени. М., 1999.
- Вишневский М. Л. О доктрине «американского мирового лидерства». *США, Канада: экономика, политика, культура*. 2005. № 9. С. 68–82.
- Вовканич І. І. Чехословаччина в 1945 – 1948 роках. Нариси історії перехідного періоду. Ужгород, 2000.
- Воскресенский А. Китай в контексте глобального лидерства. *Международные процессы*. 2015, № 1.
- Воцелка К. История Австрии. Культура, общество, политика. М.: Весь Мир, 2007.
- Всесвітня історія: Навч. посіб. / Б. М. Гончар, М. Ю. Козицький, В. М. Мордвінцев, А. Т.Слюсаренко. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Т-во «Знання», КОО, 2002.
- Газін В. П., Копилов С. А. Новітня історія країн Європи та Америки 1918 – 1945 рр. К.-Подільський, 1997.
- Газін В. П., Копилов С. А. Новітня історія країн Європи та Америки (1945 – 2002 роки). Навчальний посібник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. К.: Либідь, 2004.
- Гасратян М. А. Очерки истории Турции / М. А. Гасратян, С. Ф. Орешкова, Ю. А. Петросян. М.: Наука, Глав. ред. вост. лит-ры, 1983.
- Гісем О. та ін. Всесвітня історія 1918 – 1945 рр. К., 1996. Ч.1.
- Гісем О. В. Всесвітня історія: Новітній період (1914 – 1939 рр.). К., 1999.
- Головащенко С. Християнська церква. К., 1999.
- Гон М. Новітня історія країн Азії другої половини ХХ століття: курс лекцій. Рівне, 2000.
- Гончар Б. М., Козицький М. Ю. та ін. Всесвітня історія. К., 2001.
- Городня Н. Д. Східна Азія у зовнішній політиці США (1989 – 2013): монографія. К., 2014.
- Гуменюк Б., Щерба В. Історія дипломатії. К.: Освіта, 2002.
- Евдокимова А. А. История раннего нового времени. Эпоха Реформации. Уфа: Изд-во БГПУ, 2004.
- Європейська Реформація ХVІ ст.: історико-антропологічний вимір (до 500-ї річниці початку Реформації в Європі): матеріали міжнародної наукової конференції. Запоріжжя, 2017.
- Индукаева Н. С. История международных отношений 1918 –1945 гг. Томск, 2003.
- Историография истории южных и западных славян. М., 1997.
- Историография новой и новейшей истории стран Европы и Америки. М., 2000.
- История Европы. Том IV. Европа нового времени (XVII – XVIII века. / Барг М. (отв. ред.). М.: Наука, 1994.
- История Китая: учебник / Под ред. А. В. Меликсетова. М., 1998.
- История народов Восточной и Центральной Азии с древнейших времен до наших дней. М., 1986.
- История стран Азии и Африки в новейшее время. В 2-х частях / Под ред. М. Ф. Юрьева. М., 1976.
- История стран Центральной и Юго-Восточной Европы ХХ века. М., 1997.
- История Тропической и Южной Африки (1918 – 1988). М., 1989.

- История Центрально-Восточной Европы: [пер. с фр.] / Н. Алексюн, Д. Бовуа, М. Дюкре и др. Санкт-Петербург: Евразия, 2009.
- История южных и западных славян. М., 1998.
- История Японии. В. 2-х тт. М., 1999.
- Іваницька О. П. Новітня історія країн Європи та Америки (1918 – 1945 рр.). К., 2001.
- Іваницька О. П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945 – 2002). Навчальний посібник. Вінниця: Фоліант, 2003.
- Исторична наука: термінологічний і понятійний довідник. Навчальний посібник. К., 2002.
- Історія південних і західних слов'ян. / За ред. І. М. Гранчака, А. Ф. Кізченка, В. П. Чорнія. К., 1987.
- Історія південних і західних слов'ян. Під ред. Ярового В. І. К., 2005.
- Історія Центрально-Східної Європи. За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.
- Кирилина Л., Пилько Н., Чуркина И. История Словении. Санкт-Петербург, 2011.
- Кіндер Г., Хільгеман В. Всесвітня історія: dtv-Atlas: Пер. з нім. К.: Знання-Прес, 2001.
- Козицький А. Новітня історія країн Азії та Африки. Львів, 2004.
- Краткая история Албании. М., 1992.
- Краткая история Венгрии. М., 1991.
- Краткая история Румынии. М., 1987.
- Кривогуз И. М. Крушение «реального социализма» в Европе и судьбы освободившихся народов. Москва, 2001.
- Крип'якевич І. Всесвітня історія. У 3-х т. К.: Либідь, 1995.
- Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). К.: Знання, 2008.
- Кріль М. Історія Словаччини. Львів, 2006.
- Кріль М., Баран З. Історія Югославії. 1918 – 1990. Львів, 1997.
- Кузнецов Ю. Д., Навлицкая Г. Б., Сырицын И. М. История Японии. М., 1989.
- Культура России: IX – XX вв. Учебное пособие. М., 1996.
- Мак-Клейн, Джеймс Л. Япония. От сёгуната Токугавы – в ХХІ век. / Джеймс Л. Мак-Клейн. М.: Аст-Астрель, 2006. 895 с.
- Нарочницкий Л.А. Новая история. М., 1986.
- Немировский А. А. История Древнего Востока. М., 2009.
- Новая история стран Европы и Америки. XVI – XIX века. В 3 частях: Учебник для вузов Под ред. А. М. Родригеса и др. М., 2005 – 2008. Часть 1, 2005. Часть 2, 2006. Часть 3, 2008.
- Новая история стран Европы и Америки. Начало 1870-х – 1918. Учебник. Под ред. И. В. Григорьевой. М., 2001.
- Новая история стран Европы и Америки. Первый период. Под ред. А. В. Адо. М., 1986.
- Новая история стран Европы и Америки. Под ред. Нарочницкого А. И. М., 1986.
- Новая история стран Европы и Америки. Под ред. Юровской Е. Е. М., 1997.
- Новая история стран Европы и Америки. Учебник для вузов. Под ред. И. М. Кривогуза. М., 2005.
- Новая история стран Европы и Америки. XVI – XIX века. В 3 ч. учеб для студентов вузов. А. М. Родригес и др. Под ред. А. М. Родригеса, М. В. Пономарева. М., 2006 – 2008.
- Новая история. 1640 – 1870. Под ред. А. Л. Нарочницкого. М., 1985.
- Новая история. Второй период. Под ред. Е. Е. Юровского. М., 1998.
- Новая история. Второй период. Под ред. Е. Е. Юровской, И. М. Кривогуза. М., 1997.
- Новейшая история арабских стран Азии (1917 – 1985). М., 1988.
- Новейшая история арабских стран Африки (1917 – 1987). М., 1987.
- Новейшая история стран Азии и Африки. XX век: Учебник для вузов. Под ред. А. М. Родригеса. В 3-х тт. М., 2001.

- Новейшая история стран Европы и Америки. В 3 ч. Учебник под ред. Родригеса А. М., Пономарева М. В. М., 2003.
- Пивовар Є., Слюсаренко А., Стельмах С. 11 клас. Всесвітня історія. Новітній період. 1945 – 1997 (посібник). К.: Академія, 1998.
- Писарев Ю.А. Образование Югославского государства. Освободительная борьба югославянских народов Австро-Венгрии. Крушение монархии Габсбургов. М., 1975.
- Погорлецкий А. И. Экономика и экономическая политика Германии в XX веке. СПб., 2001.
- Политическая история середины XIX в. – 1917 г. Под ред. В. А. Кувшинова. М., 1992.
- Політична історія XX ст.: Навчально-методичний посібник. К., 2002.
- Поляк Г. Б., Маркова А. Н. Всемирная история. М., 2000.
- Пономарев М. В. Новая и новейшая история стран Европы и Америки. Практическое пособие. М., 2000.
- Пономарев М. В. Новая и новейшая история стран Европы и Америки: Практическое пособие: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений: В 3 ч. М., 2000. Ч. 2.: Европейская индустриальная цивилизация в XIX в. «Закат Европы».
- Постоловский Р., Троян С., Федорак В. Світ на зламі епох: історія кінця XIX – середини XX ст.: Навчальний посібник. К., 2000.
- Пугач Є. Історія південних і західних слов'ян. Харків, 1998.
- Родригес А. М. История стран Азии и Африки в Новейшее время: учебн. для вузов. М., 2009.
- Рубель В. А. Нова історія країн Азії та Африки. К., 2007.
- Самаркин В. В. Историческая география Западной Европы в средние века. М., 1976.
- Самчук В. Л. Культура південних і західних слов'ян. Навчальний посібник. Миколаїв, 2002.
- Сергійчук І. М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 – кінець XX ст.) / І.М. Сергійчук. Суми: Університетська книга, 2003.
- Станко С. Н. Історія первісного суспільства. К., 1999.
- Строганов А. И. Новейшая история стран Латинской Америки: Учебное пособие. М., 1995.
- Таммита-Дельгода С. Индия. История страны / С. Таммита-Дельгода. Санкт-Петербург, 2010.
- Тисменяну В. Поворот у політиці: Східна Європа від Сталіна до Гавела. К., 2003.
- Трубайчук А. Друга світова війна. Коротка історія. К., 1995.
- Тумаков А. И., Чижов А. П. Новейшая история стран Восточной Азии (1945 – 2000). Харьков, 2002.
- Ферков О. Духовне оновлення та конфесіоналізація в північно-східній Угорщині в XVI – XVIII ст.: огляд угорськомовної історіографії. Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. 2018. Вип. 21. С. 122–133.
- Фрейдзон В. История Хорватии. Санкт-Петербург, 2001.
- Халецки О. История Центральной Европы: с древних времен до XX века: кипящий котел народов и религий на территории между Германией и Россией. М.: Центрполиграф, 2019.
- Цветков Г. Міжнародні відносини й зовнішня політика в 1917 – 1945 рр.: Навч. посібн. К., 1997.
- Центрально-Восточная Европа во второй половине XX века: В 3 тт. М., 2002.
- Цьольнер Е. Історія Австрії. Львів, 2001.
- Черній А. І., Черній В. А. Історія південних і західних слов'ян. У 4-х ч. Рівне, 1999.
- Чорній В. Історія Болгарії. Львів, 2007.
- Язьков Е. Ф. История стран Европы и Америки в новейшее время (1918 – 1945): Курс лекций. Учебное пособие. М., 2001.

- Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн XX ст.: Підручник. К., 2005.
- Яровий В. І. Історія західних і південних слов'ян у XX ст. К., 2000.
- Яровий В. І. Історія південних і західних слов'ян до XX ст. К., 2001.
- Яровий В. І. Новітня історія країн Східної Європи. 40 – 90 рр. XX ст. Курс лекцій: навчальний посібник. К., 1997.
- Яровий В. І. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн століття. Підручник для вищих навчальних закладів. К., 2005.

Література з археології:

- Абашина Н. С., Козак Д. Н., Синиця Є. В. Терпиловський Р. В. Давні слов'яни. *Археологія та історія*. Київ, 2012.
- Артамонов М. И. Киммерийцы и скифы. Л., 1969.
- Археологія України / За ред. Л. Л. Залізняка. Київ, 2005.
- Баран В. Д. Давні слов'яни. Київ, 1998.
- Блаватский В. Д. Античная археология Северного Причерноморья. Москва, 1961.
- Блаватский В. Д. Античная полевая археология. Москва, 1967.
- Бондар О. Чернігів: місто і фортеця у XIV–XVIII століттях. К.: Видавець Олег Філюк, 2014.
- Брашинский И. Б. В поисках скифских сокровищ. Ленинград, 1979.
- Брейд У., Трамп Д. Археологический словарь. Москва, 1990.
- Веремейчик О. М. Археологічні дослідження середньовічних поселень Чернігівського Полісся. *Сіверянський літопис*. 2018. № 1–2. С. 3–19.
- Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України, Київ, 1994.
- Відейко М. Ю. Археологія в Інтернеті. Довідник. Київ, 2001.
- Гаврилюк Н. А. Домашнее производство и быт степных скифов. Киев, 1989.
- Граков Б. Н. Скифы. Москва, 1971.
- Давня історія України. Т. 1. Первісне суспільство. Київ, 1997.
- Дружинні старожитності Центрально-Східної Європи VIII–XIст. Чернігів: Сіверянська думка, 2003.
- Залізник Л. Л. Охотники на северного оленя Украинского полесья эпохи финального палеолита. Киев, 1989.
- Залізник Л. Л. Первісна історія України. Київ, 1999.
- Залізник Л. Л. Фінальний палеоліт і мезоліт континентальної України. Культурний поділ та періодизація. К.: Шлях, 2005.
- Звід пам'яток історії та культури України. Чернігівська область. Чернігівський район. Чернігів, 2015.
- Моця О. П., Казаков А. Л. Давньоруський Чернігів. К.: Стародавній світ, 2011.
- Ногін Є. В. Неоліт Північно-Східної України: Наукова монографія. К.: Видавець Олег Філюк, 2016.
- Рындина Н. В., Дегтярева А. Д. Энеолит и бронзовый век. Москва, 2002.
- Україна. Хронологія розвитку з давніх часів до пізньої античності. Т. 1. К., 2008.
- Україна. Хронологія розвитку. Давні слов'яни. Київська Русь. Т. 2. Київ, 2009.
- Черненко О. Є. Пам'ятки монументальної архітектури Північного Лівобережжя України XI–XIII ст. Чернігів: Scriptorium, 2019.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

- URL: <http://history.org.ua> – сайт Інституту історії України
- URL: <http://www.litopys.org.ua> – проєкт електронної бібліотеки давньої української літератури
- URL: <https://istzno.dp.ua> – Пам'ятки архітектури та образотворчого мистецтва: ЗНО з історії України

URL: <https://istzno.dp.ua/course/maps> – Історичні карти з Історії України для ЗНО

URL: https://znoclub.com/images/2018zno/pdf/Personalii_istoriya_2018_znoclubcom.pdf – Персоналії: ЗНО з історії України

URL: www.memory.gov.ua/ – офіційний сайт Українського інституту національної пам'яті

URL: www.cossackdom.com – спеціалізований сайт, що містить документи, мапи, ілюстрації, наукові публікації, присвячені історії українського козацтва XV-XXI ст.

Специфіка тесту

для оцінювання навчальних досягнень випускників бакалаврату

Фахове вступне випробування проводиться у письмовій формі та включає **тестові завдання** з археології, історії України та всесвітньої історії.

1. Призначення тесту

Оцінити ступінь підготовленості вступників з метою конкурсного відбору.

2. Документи, які визначають зміст тесту

Тест розроблено на основі змісту програм з археології, історії України, всесвітньої історії, які є складовими навчального плану Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського.

3. Структура тесту

Загальна кількість завдань тесту – 58.

На виконання тесту відведено – 150 хвилин.

4. Характеристика завдань тесту

Завдання з вибором однієї правильної відповіді – тест містить 40 завдань з вибором однієї правильної відповіді (від 1 до 40), що в залежності від наданої відповіді будуть оцінені у 0 або 1 тестовий бал: 1 бал, якщо вказано правильну відповідь; 0 балів, якщо вказано неправильну відповідь, або вказано більше однієї відповіді, або відповіді на завдання не надано.

Завдання на встановлення відповідності – тест містить 6 таких завдань (№ 41-46), які оцінюються у 0, 1, 2, 3 або 4 тестових бали – 1 бал за кожну правильно встановлену відповідність (логічну пару); 0 балів якщо не вказано жодної правильної відповідності.

Завдання на встановлення правильної послідовності – тест містить 6 завдань (№ 47-52) на встановлення правильної послідовності, що будуть оцінені в 0, 1, 2 або 3 тестових бали. Оцінювання відбувається наступним чином: 3 бали – якщо правильно вказано послідовність усіх подій; 2 бали – якщо правильно вказано першу й останню подію; 1 бал – якщо вказано першу або останню подію; 0 балів за будь-яку правильно вказану подію, якщо зроблено більше однієї позначки в рядку; 0 балів за завдання, якщо неправильно вказано першу й останню події, або відповіді на завдання не надано.

Завдання з короткою відповіддю множинного вибору (№ 53-58) – результатом виконання завдання є три цифри, порядок написання яких значення не має. Завдання будуть оцінені за наступною схемою: 1 бал за кожну правильно вказану відповідь (цифру) із трьох можливих; 0 балів, якщо не вказано жодної правильної відповіді (цифри), або відповіді не надано. Максимальна кількість балів за виконання завдання – 3. Тест містить 6 таких завдань.

Максимальна кількість тестових балів, що зможе отримати вступник до магістратури – 100. Підсумковий (рейтинговий) бал виставляється за шкалою 100 – 200. Мінімальний рейтинговий бал – 100 балів, що відповідає 35 тестовим балам.

Підсумковий (рейтинговий) бал
Таблиця переведення тестового бала в шкалу 100-200

Тестовий бал	Шкала 100-200	Тестовий бал	Шкала 100-200	Тестовий бал	Шкала 100-200
0	не зараховано	35	100	68	137
1	не зараховано	36	101	69	139
2	не зараховано	37	102	70	141
3	не зараховано	38	103	71	143
4	не зараховано	39	104	72	145
5	не зараховано	40	105	73	147
6	не зараховано	41	106	74	149
7	не зараховано	42	107	75	151
8	не зараховано	43	108	76	153
9	не зараховано	44	109	77	155
10	не зараховано	45	110	78	157
11	не зараховано	46	111	79	159
12	не зараховано	47	112	80	161
13	не зараховано	48	113	81	163
14	не зараховано	49	114	82	165
15	не зараховано	50	115	83	167
16	не зараховано	51	116	84	169
17	не зараховано	52	117	85	171
18	не зараховано	53	118	86	173
19	не зараховано	54	119	87	175
20	не зараховано	55	120	88	177
21	не зараховано	56	121	89	179
22	не зараховано	57	122	90	181
23	не зараховано	58	123	91	183
24	не зараховано	59	124	92	185
24	не зараховано	60	125	93	187
25	не зараховано	61	126	94	189
26	не зараховано	62	127	95	191
27	не зараховано	63	128	96	193
28	не зараховано	64	129	97	195
29	не зараховано	65	131	98	197
30	не зараховано	66	133	99	199
31	не зараховано	67	135	100	200
32	не зараховано				
33	не зараховано				
34	не зараховано				

5. Додаткові матеріали та обладнання

Додаткові матеріали та обладнання під час виконання тесту не використовуються.

6. Умови проведення оцінювання та перевірки його результатів

Під час проведення оцінювання в аудиторії можуть бути присутні лише викладачі – члени фахової екзаменаційної комісії.

Відповіді на завдання вносяться у відповідний бланк, який шифрується відповідальним секретарем приймальної комісії університету. Потім зашифровані бланки передаються на перевірку членам фахової екзаменаційної комісії.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні Вченої ради Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (протокол № 6 від 28. 01. 2022 року).

Голова фахової екзаменаційної комісії

Олена СТРІЛЮК